

Living with the Family Again: Experiences of University Students Returned Home During the COVID-19 Pandemic

Yeniden Aile ile Yaşamak: COVID-19 Pandemi Sürecinde Eve Dönen Üniversite Öğrencilerinin Deneyimleri

Ayşe Şeyma TURGUT⁽¹⁾

Cited/Atf: Turgut, A.Ş. (2022). Yeniden Aile ile Yaşamak: Covid-19 Pandemi Sürecinde Eve Dönen Üniversite Öğrencilerinin Deneyimleri, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 29-43.

ABSTRACT

With the declaration of the pandemic and increasing cases, Turkey has switched to distance education. For this reason, many university students had to return to their families. The pandemic and the distance education process have affected the social and family life of university students and their education life. In this research, it is aimed to reveal the difficulties and problems faced by university students who are doing their undergraduate education away from their families because of the pandemic, both because of the pandemic conditions and returning to their families. In this qualitative study the phenomenology design was used. The study group of the research comprises 14 undergraduate students who lived with their families again because of the COVID-19 pandemic. The participants were reached with the criterion sampling method, which is included in the purposive sampling method, and the interviews continued until the data were saturated. As a result; It has been revealed that the changes in the conditions and the environment have a direct impact on the mental and social well-being of university students, that the pandemic affects the educational life, social life and psychological state of university students in various ways, and that university students express the disadvantages of living with the family rather than the advantages of living with the family. To reduce the future anxiety of university students and to protect the quality of the education they receive, necessary health measures should be taken and face-to-face education should be started in universities, and guidance activities should be carried out for students and their families in this process.

ÖZET

Pandeminin ilanı ve artan vakalar ile birlikte Türkiye uzaktan eğitim uygulamasına geçmiştir. Bu sebeple birçok üniversite öğrencisi ailelerinin yanına dönmek zorunda kalmıştır. Pandemi ve uzaktan eğitim süreci üniversite öğrencilerinin eğitim hayatını olduğu kadar sosyal ve ailevi yaşamını da etkilemiştir. Bu araştırma ile pandemi nedeniyle lisans öğrenimlerini ailelerinden uzakta yapmakta olan üniversite öğrencilerinin hem pandemi koşulları sebebiyle hem de ailelerinin yanına dönmesi ile karşılaştıkları zorlukların ve sorunların ortaya konması amaçlanmıştır. Nitel desende hazırlanan bu çalışmada fenomenoloji (olgubilim) deseninden yararlanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu COVID-19 pandemisi nedeniyle yeniden ailesi ile yaşamaya başlayan 14 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcılara amaçlı örneklem yöntemi içinde yer alan ölçüt örnekleme yöntemi ile ulaşılmış ve görüşmelere veriler doyuma ulaşana kadar devam edilmiştir. Sonuç olarak; koşulların ve çevrenin değişmesinin, üniversite öğrencilerinin ruhsal ve sosyal refahı üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu, pandeminin üniversite öğrencilerinin eğitim hayatını, sosyal hayatını ve psikolojik durumunu çeşitli açılardan etkilediği, üniversite öğrencilerinin aile yanında yaşama ile ilgili olarak aile ile yaşamamanın avantajlarından çok dezavantajlarını dile getirdiği ortaya konulmuştur. Üniversite öğrencilerinin gelecek kaygılarının azaltılması ve aldıkları eğitimin niteliğinin korunması amacıyla gerekli sağlık tedbirleri alınarak üniversitelerde yüz yüze eğitime geçilmeli ve bu süreçte öğrenciler ile ailelerine yönelik rehberlik faaliyetleri yürütülmelidir.

ARTICLE HISTORY

Received :11.01.2022
Accepted :19.02.2022
Published :30.03.2022

KEYWORDS

COVID-19, Education,
College students, Family,
Social work.

MAKALE TARİHİ

Geliş :11.01.2022
Kabul :19.02.2022
Yayımlama :30.03.2022

ANAHTAR KELİMELER

COVID-19, Eğitim,
Üniversite öğrencileri,
Aile, Sosyal hizmet

¹ Arş. Gör. Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ayseyma1992@yandex.com,

GİRİŞ

İlk olarak Çin’de ortaya çıkan ve kısa bir sürede tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 virüsü 2020 yılının ve devam eden birkaç yılın en önemli gündemini oluşturmuştur. 11 Mart 2020 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü COVID-19 virüsü nedeniyle küresel pandemi ilan etmiştir. Pandeminin ilanı ile birlikte birçok ülke acil durum ilan etmiş ve enfekte olanlara, temaslılara ya da yakalandığı takdirde hastalığı ağır geçireceği tahmin edilen kişilere yönelik karantina uygulamaları başlatılmıştır. Pandemi sebebiyle dünya çapında toplam 5 milyon 705 bin insan hayatını kaybetmiştir (WHO, 2022). Pandemi sebebiyle küresel çapta ekonomik (Ozili ve Arun, 2020) ve sosyal hayatta (Singh ve Singh, 2020) yaşanan birçok değişimin yanı sıra okul öncesi, ilköğretim, üniversite ve lisansüstü öğrencilerin eğitim hayatında da bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü [UNESCO] (2020) raporuna göre pandemi nedeniyle dünya genelinde 129 ülkede 1 milyardan fazla öğrencinin eğitim hayatı sekteye uğramıştır. Dünya çapında birçok üniversite, çevrimiçi platformlar aracılığıyla acil uzaktan öğretime [Emergency Remote Teaching-ERT] geçmiş ve bu durum üniversite öğrencileri arasında daha fazla endişe oluşturmuştur (Sundarasan vd., 2020: 2). Özellikle geri bırakılmış ve gelişmekte olan ülkelerde, her öğrencinin uzaktan eğitime katılmak için kullanabileceği teknolojik gereçlere sahip olmaması, bu ülkelerdeki mevcut internet altyapısı ve erişimi sorunları büyük bir fırsat eşitsizliği doğurmuş, hem öğrenciler hem de öğretmenler ve öğretim elemanlarının kaygılanmasına sebebiyet vermiştir.

Pandeminin ilanı ve artan vakalar ile birlikte uzaktan eğitim uygulamasına geçen ülkelerden olan Türkiye Cumhuriyeti de seyahat kısıtlamalarının, sosyal mesafe ve sosyal izolasyon uygulamalarının ve kapanmaların yanı sıra uzaktan eğitim modelini uygulamak zorunda kalmıştır. Üniversiteler önce üç haftalığına eğitime ara vermiş, ikinci haftada ise uzaktan eğitime geçileceği duyurulmuştur. Sağlık tedbirleri kapsamında üniversitelerde öğrenim görmekte olan öğrencilerden öğrenci yurtlarını boşaltmaları istenmiş ve birçok üniversite öğrencisi memleketlerine ya da ailelerinin yanına dönmek zorunda kalmıştır. Yükseköğretim Kurumu (2020) yayınladığı “Küresel Salgında Yeni Normalleşme Süreci” isimli kılavuzunda, derslerin nasıl işleneceğinden, öğretim elemanlarına verilecek uzaktan eğitim eğitimlerine, ölçme değerlendirme uygulamalarına, uygulamalı derslerin işleniş biçimine vb. kadar birçok konuda uyulması gereken hususları ifade ederek, ders döneminin herhangi bir aksaklık olmadan ilerlemesini amaçlamıştır.

Uzaktan eğitim, eğitim sürecinde öğrenen ile öğrenme kaynakları arasında mekân ve zaman farklılığı bulunmasıdır (Bozkurt ve Sharma, 2020). Farklı konular ve disiplinler hakkında bilgi sahibi olma, ömür boyu öğrenme idealini gerçekleştirme, zaman ve para kaynaklarından tasarruf etme isteği insanları uzaktan eğitime yönlendirmektedir (Yolcu, 2020: 238). Uzaktan eğitim her ne kadar zamandan ve mekândan bağımsız öğrenme, ulaşım barınma ve gıda masraflarından tasarruf açısından avantajlı olsa da bazı zorlukları bulunmaktadır. Bu zorluklardan bir kısmı; öğrencilerin canlı gerçekleştirilen uzaktan derslere katılımının düşük olması, öğretim elemanı veya öğretmen ile öğrenci arasındaki yüz yüze iletişim eksikliği, öğrencilerin derslere hazırlıklı olarak gelmemesi ve öğretim elemanı veya öğretmenlerin öğrencileri derse katmak için çok fazla çaba sarf etmesinin gerekmesidir (Gürer, Tekinarslan ve Yavuzalp, 2016: 63-66). Bu zorlukların her ne kadar yalnızca öğretim elemanları açısından deneyimlendiği düşünülse de, aslında ders işlenişinde öğretim elemanının yaşadığı her bir sorun öğrenciyi, öğrencinin öğrenmesini ve ilgi düzeyini de olumsuz etkileyecektir. Dolayısıyla uzaktan eğitim ile ilgili süreçlerde yaşanan zorluklar ve teknik aksaklıkların öğrencilerin ve öğretim elemanlarının psikososyal sağlıkları ve yaşam kaliteleri açısından da önem arz etmektedir. Özellikle kariyer ve iş planlaması döneminde olup, bu süreçte yoğun stres yaşayabilen, farklı bir şehirde fiziksel olarak ailesinden bağımsız yaşarken tekrar aile yanına dönmek zorunda kalan üniversite öğrencileri açısından bahsi geçen zorlukların diğer eğitim basamaklarındaki öğrencilerden daha farklı olduğu aşikârdır.

Üniversite öğrencileri, yetişkinliğe geçişlerle ilgili zorluklar ve yaşadıkları ekonomik ve maddi zorluklar göz önüne alındığında, ruh sağlığı sorunları için savunmasız bir nüfusturlar (Auerbach vd., 2018). Genç olmalarına ve koronavirüs enfeksiyonu açısından risk altında olan

gruplara dâhil olmamalarına rağmen öğrenciler COVID-19 pandemisinin dramatik etkilerini yaşayan ve yaşamaya devam eden bir nüfus grubudur. Bu durum öğrencilerin günlük yaşamlarına ve yakın ve uzak geleceğine ilişkin beklentilerinde büyük değişiklikler oluşturmuştur (Aristovnik vd., 2020: 2).

Üniversite öğrencilerinin en önemli üç endişe kaynağının akademik performans, başarılı olma baskısı ve mezuniyet sonrası planlar olduğu (Beiter vd., 2015: 90) düşünüldüğünde endişe kaynakları içerisinde pandemi ile gelen ekonomik ve sosyal hayattaki zorlukların ve uzaktan eğitim sürecinin de eklendiği bir gerçektir. Özellikle saha çalışması bulunan bazı bölümlerde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin pandemi nedeniyle saha çalışmaları yapamaması ya da saha çalışmalarına kısıtlı bir şekilde katılabilmesi öğrencilerde endişeye ve ümitsizliğe yol açmıştır (Bugis, 2020: 25-26).

Pandemi, üniversite öğrencilerinin eğitim hayatını olduğu kadar sosyal hayatını ve psikolojik sağlığını da etkilemiştir. Sundarasen vd. (2020) pandeminin Malezyalı üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerini incelediği araştırmada pandemi sürecinde yalnız kalan öğrencilerin, aileleri ve arkadaşlarıyla kalanlara göre daha yüksek kaygı düzeyine sahip olduğunu bulmuştur. Aynı zamanda karantina koşullarının üniversite öğrencilerinin ve ailelerinin depresyon düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisi olduğuna ilişkin çalışma da bulunmaktadır (Mechili vd., 2021: 318). Bu araştırma sonuçları pandemi sürecinde sosyal ve psikolojik desteğin üniversite öğrencileri açısından önemini ortaya koymaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı; lisans öğrenimlerini ailelerinden uzakta yapmakta iken pandemi nedeniyle ailelerinin yanına dönen üniversite öğrencilerinin hem pandemi koşulları sebebiyle hem de ailelerinin yanına dönmesi ile karşılaştıkları zorlukları ve sorunları ortaya koymaktır. Amaca uygun olarak araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır. Birincisi, üniversite öğrencileri pandemiden nasıl etkilenmişlerdir? İkincisi, üniversite öğrencileri pandemi sebebiyle aile yanına dönmek ve tekrar aile ile yaşamak konusunda neler hissetmiş ve neler deneyimlemiştir?

Araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu, katılımcıların yaşları, cinsiyetleri, okudukları bölümler gibi demografik bilgilerini ele alan kapalı uçlu soruların dışında 9 açık uçlu soru içermektedir. Bu sorular: 1) Pandemi hayatınızı genel olarak nasıl etkiledi?, 2) Pandemiden önceki siz ile pandemiden sonraki siz arasında nasıl bir kıyaslama yaparsınız?, 3) Genel olarak kendinizi sosyal, psikolojik ve fiziksel açıdan nasıl hissediyorsunuz?, 4) Tekrar ailenizle yaşamaya alışma süreci nasıl gelişti?, 5) Yeniden aile yanında yaşamamanın ne gibi avantajları oldu?, 6) Yeniden aile yanında yaşamamanın ne gibi dezavantajları oldu?, 7) Sizin ailenizle yaşamaya başlamanız sizce ailenize ne hissettiriyor?, 8) Ailenizle yaşıyor olmanız bağımsızlığınızı ve aldığınız kararları nasıl etkiliyor?, 9) Üniversite hayatınızla ilgili en çok neleri özlediniz?

1. YÖNTEM

Bu araştırmada; "araştırmacıların kendi doğal ortamlarındaki şeyleri insanların olaylara verdikleri anlam açısından anlamlandırmaya çalışması ve yorumlaması" (Denzin ve Lincoln, 2011) olarak tanımlanan ve "katılımcıların seslerini, araştırmacının derin düşüncelerini, problemin kompleks bir açıklama ve yorumlamasını ve literatüre katkısını veya değişim çağrısını" (Creswell, 2013) içeren nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada fenomenoloji (olgubilim) deseninden yararlanılmıştır. Fenomenoloji (olgubilim), yaşanan deneyimin özünü ve anlamını, bireylerin varoluş algılarını tespit etmeye çalışan, bireylerin gündelik yaşamış deneyimlerine odaklanan bir yöntemdir (Krysiak ve Finn, 2015: 210-211). Araştırmanın fenomenoloji deseninde hazırlanmasının sebebi araştırmanın konusu gereği üniversite öğrencilerinin pandemi ve aile yanına dönüş deneyimlerinin incelenmek istenmesidir. Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme; araştırma konusunun tüm boyutlarını içeren, cevaplara genellikle açık uçlu sorular yoluyla ulaşmayı hedefleyen, verilerin yüz yüze toplanmasına imkân sunan bir tekniktir (Tekin, 2006: 101). Derinlemesine görüşme tekniği ile katılımcıların motivasyonları, inançları, tutumları ve hisleri ortaya çıkarılabilmektedir (Kırcova ve Köse, 2017:

58). Katılımcılarla görüşme süreci başlamadan önce, kapsamlı bir literatür çalışması yapılmış, görüşme soruları belirlenmiş, 5 öğrenci ile pilot çalışma yapıldıktan sonra sorular ihtiyaca göre güncellenmiştir. Pilot çalışma; soruların anlaşılabilirliğini, uygun sıralanmışlığını ve amaca uygunluğunu test etmek amacıyla yapılmıştır. Etik kurul onayının da alınması ile birlikte katılımcılarla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin hemen öncesinde katılımcılara bilgilendirilmiş onam okunmuş ve araştırmaya katılım onayları sözlü olarak alınmıştır.

1.1 Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu COVID-19 pandemisi nedeniyle yeniden ailesi ile yaşamaya başlayan 14 lisans öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilmesi istenen bilgiler katılımcıların pandemi ve aile yanına dönüş deneyimlerine ilişkin olduğundan, katılımcıların okumakta oldukları bölüm, yaş ve cinsiyetlerinin eşit sayıda temsil edilmesi bir önem arz etmemektedir. Katılımcılara amaçlı örneklem yöntemi içinde yer alan ölçüt örnekleme yöntemi ile ulaşılmış ve görüşmelere veriler doyuma ulaşana kadar devam edilmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi araştırmacının, belirlenen kısıtları taşıyan tüm vakaları örnekleme dâhil ettiği (Patton, 1990: 176) ve fenomenolojik (olgubilimsel) çalışmalarda araştırmacıya incelenen fenomenin geçerli bir portresini çizmesi bakımından tercih edilen bir örnekleme yöntemidir (Polat, 2012: 70). Bu araştırmada yer alan katılımcılara ulaşımda kullanılan ölçütler şunlardır:

- Katılımcının pandemi öncesinde ailesinden farklı bir şehirde ve ayrı bir evde veya öğrenci yurdunda yaşıyor olması,
- Katılımcının pandemi sebebiyle ailesinin yanında bir süre yaşamış ya da hâlihazırda ailesinin yanında yaşıyor olması,
- Katılımcının lisans öğrencisi olması.

Araştırmaya katılan öğrencilerin sosyodemografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere katılımcıların yaşları 19 ila 26 arasında değişmektedir. Katılımcıların on biri pandemi öncesinde eğitim almakta olduğu üniversitenin bulunduğu ilde bir yurttta kaldığını, biri öğrenci evinde kaldığını, ikisi ise kendi evinde tek yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Öğrenim Gördüğü Bölüm	Pandemi Öncesinde Yaşadığı Yer	Pandemi Sürecinde Kimlerle Yaşadığı
K1	Erkek	23	Sosyal Hizmet	Kendi Evinde-Tek	Anne, Baba, Kardeş, Babaanne
K2	Kadın	26	Sosyal Hizmet	Öğrenci Evi	Anne, Baba ve Yalnız
K3	Kadın	21	Sosyal Hizmet	Yurt	Anne, Baba ve Abla, Enişte
K4	Kadın	21	Sosyal Hizmet	Yurt	Anne, Yeğen
K5	Kadın	22	Çevre Mühendisliği	Yurt	Anne, Baba, Dede
K6	Kadın	21	Türkçe Öğretmenliği	Yurt	Anne, Baba, Kardeş
K7	Kadın	22	Uluslararası İlişkiler	Yurt	Anne, Baba, Kardeşler
K8	Kadın	21	Türkçe Öğretmenliği	Yurt	Anne, Baba, Kardeş
K9	Erkek	19	Sosyal Hizmet	Yurt	Teyze, Dede, Anneanne ve Anne, Baba, Kardeş
K10	Kadın	19	Sosyal Hizmet	Yurt	Anne, Baba, Kardeşler, Dede
K11	Kadın	20	Sosyal Hizmet	Yurt	Anne, Baba, Kardeş
K12	Kadın	22	Türkçe Öğretmenliği	Yurt	Anne, Baba, Kardeş
K13	Erkek	23	Hukuk	Kendi Evinde- Tek	Anne, Baba, Kardeş
K14	Kadın	23	Beslenme ve Diyetetik	Yurt	Anne, Baba, Kardeşler

1.2. Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak araştırmacının hazırladığı yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme formu kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme sayesinde açık uçlu soruların sorulması, dinlenmesi, cevapların kaydedilmesi ve araştırma konusunun detaylı bir şekilde incelenmesi sağlanmıştır (Kümbetoğlu, 2005). Katılımcılara 4 tanesi demografik, 9 tanesi açık uçlu görüşme soruları olmak üzere toplamda 13 soru yöneltilmiştir. Açık uçlu soruların bir kısmı katılımcıların pandemiden nasıl etkilendiklerine, bir kısmı da katılımcıların yeniden aile ile yaşamak zorunda kalmalarının katılımcılar üzerindeki etkilerine ilişkin sorulardır.

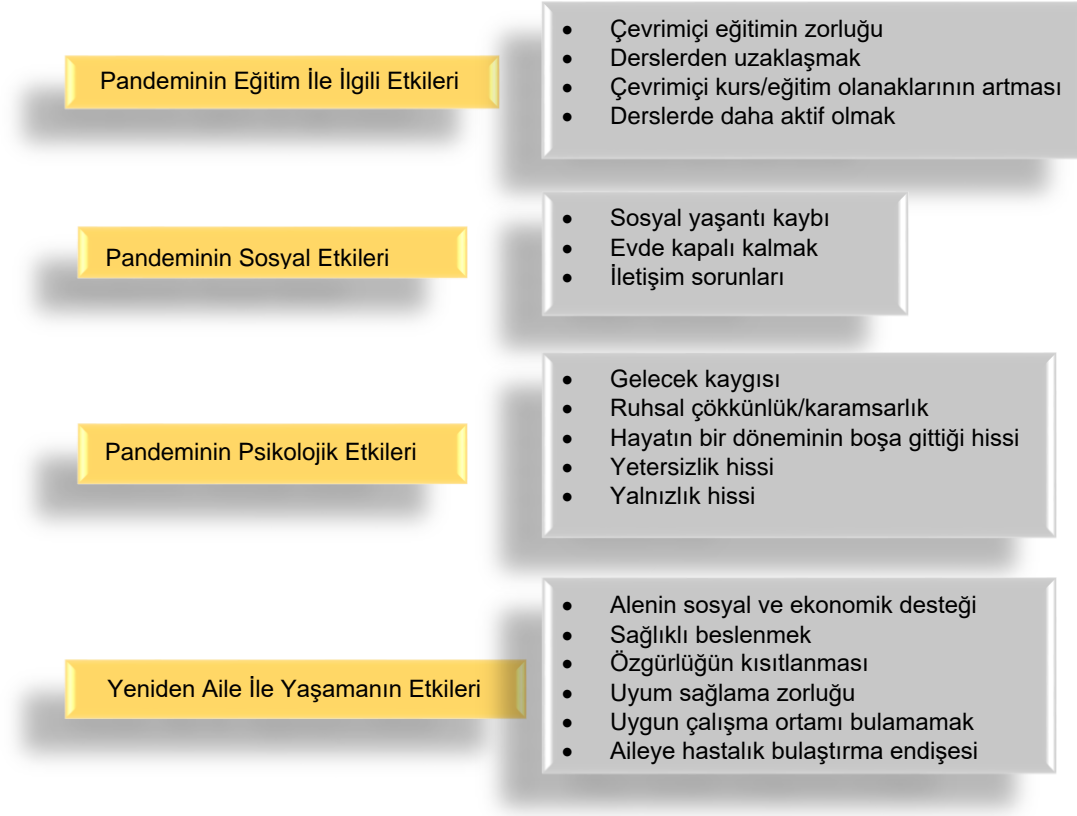
1.3. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırma verileri etik kurul onayının alınmasının ardından 2021 yılının Nisan ve Kasım aylarında toplamda 14 katılımcı ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş, araştırma katılmaları ve görüşme süresince seslerinin kayıt altına alınması hususunda onayları alınmıştır. Pandemi nedeniyle görüşmeler ZOOM programı aracılığıyla görüntülü ve sesli olarak yapılmış olup, görüşmeler her bir katılımcı ile ortalama 40 dakika sürmüştür. Araştırmacı, geçmiş araştırma deneyimleri sonucunda sosyal bilimler alanında bir çalışmanın uygulanması ve yayınlanmasının en az 1 yıl alacağını, zaman zaman ses kayıtlarını yeniden dinleme ihtiyacı olabileceğini düşünmüş ve görüşmenin başında katılımcılara, elde edilen verilerin 1 yıl süre ile saklanacağını, ardından silineceğini, araştırma dışında kesinlikle kullanılmayacağını belirtilmiş ve onaylarını almıştır. Bunun yanı sıra, katılımcılarla yapılan görüşmelerin hemen ardından görüntü kayıtları silinmiş, yalnızca ses kayıtları saklanmış ve bu durum görüşme öncesinde katılımcılara bildirilmiştir. Verilerin yorumlanması sürecinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizi; ilk olarak veriyi kavramlar halinde düzenleme, ikinci olarak hikâyeyi geliştirme ve son olarak sonuçları doğrularak kesinliği artırma (Krysiak ve Finn, 2015: 215-221) olmak üzere üç adımda uygulanmıştır. İlk olarak her bir katılımcı "katılımcı" kelimesinin baş harfinden esinlenilerek K1, K2... olarak kodlanmıştır. Katılımcıların görüşmede bahsettikleri il ve ilçe isimleri "X şehri" ve "X ilçesi" olarak kimliklerinin gizli kalabilmesi amacıyla gizlenmiştir. Toplanan verilerin analiz aşamasında öncelikli olarak, gerçekleştirilen görüşmeler yazıya geçirilmiş, gözlem ve saha notları da dâhil olmak üzere tüm veriler detaylıca tekrar tekrar okunmuştur. Veri içindeki kavramlar belirlenmiş ve kategorilere ayrılmıştır. Katılımcıların her bir soruya verdikleri cevaplar okunmuş, her soruya bir kod verilmiştir. Oluşturulan kodların ışığında, verileri genel düzeyde açıklayabilen temalar bulunmuştur. Kodlar ve temalar düzenlenerek elde edilen bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır. Bulgular 4 ana tema çerçevesinde yapılandırılmıştır. Bunlar; pandeminin eğitim ile ilgili etkileri, pandeminin sosyal etkileri, pandeminin psikolojik etkileri ve yeniden aile ile yaşamının etkileridir.

2. BULGULAR

Yapılan analiz sonucunda araştırmacının bulguları 4 ana tema ve 18 alt tema çerçevesinde yapılandırılmıştır. Ana temalar; pandeminin eğitim ile ilgili etkileri, pandeminin sosyal etkileri, pandeminin psikolojik etkileri, yeniden aile ile yaşamının avantajları ve yeniden aile ile yaşamının dezavantajlarıdır. Şekil 1'de analiz sonucunda elde edilen tema ve alt temalara yer verilmiştir.

Şekil 1. Tema ve Alt Temalar

2.1. Eğitim ile İlgili Bulgular

Katılımcılar pandeminin eğitim ile ilgili etkileri konusunda; çevrimiçi eğitimin zorluğu, derslerden uzaklaşmak, derslerde daha aktif olmak, çevrimiçi kurs/eğitim olanaklarının artması gibi etkilere değinmiştir.

Bir öğrenci çevrimiçi eğitimin zorluğunu, öğretim elemanları ve diğer öğrenciler ile etkileşimin önemiyle ifade etmiştir:

“Dersleri özlüyorum tabii. Çünkü böyle yani... O zaman mesela arkadaşlarının yüzünü görebiliyorsun, hocanın yüzünü görebiliyorsun. Şimdi öğrenciler açmayınca hocalar da açmamaya başladı kamerayı. Hoca da açmıyor, hocayı görmüyorsun. E sen şey yapamıyorsun, sen ekrana bakıyorsun o ekrana bakıyor. Kimse kimseyi görmüyor. Ya o açıdan ben yüz yüze dersleri gerçekten özledim. O zaman çünkü bir etkileşim içinde oluyorsun. (K2)

Bir başka öğrenci ise pandemi sürecinde derslerden uzaklaştığını ve çevrimiçi derslere uyum sağlamada güçlük çektiğini belirtmiştir:

“Pandemi ilan edilince 3 hafta tatil oldu, o 3 hafta hiçbir şey yapmadık, koştuk okuldan. Pandeminin ilanıyla birlikte herkes memleketine dağıldı ben dâhil. O tam vize döneminde, çok sıkı ders çalışmamız gereken dönemde bir anda okuldan ve derslerden uzak kaldık. (..)Tatil moduna girdik bir anda, sanki hiç geri dönmeyecekmişiz gibi. Ondan sonra bir anda tekrar derslerin bastırmasına ben adapte olamadım.” (K13)

Pandeminin eğitime olumsuz etkilerinin yanı sıra, pandeminin derslerdeki aktifliği artırması ve çevrimiçi kurs olanaklarının artması gibi olumlu yansımalarının da olduğunu düşünen iki öğrenci şu yorumlarda bulunmuştur:

“Okul hayatımdan örnek verecek olursam derslere katılımım daha azdı. Söz alıp konuşmak gibi örneğin. Ama şu an çok kolay görüntü açmıyoruz. Sadece ses açıyoruz derslerde de. Kendimi daha iyi ifade edebildiğimi düşünüyorum. Daha açıkça fikrimi söyleyebildiğimi düşünüyorum.” (K4)

"Pandemi nedeniyle okuldan uzaklaşmanın artısı olarak birçok programa katıldım, workshoplara katıldım. O şekilde ulaşılabilirliği benim açımdan çok daha iyi oldu çünkü yani okuldayken şöyleydi... Bir de yurttan o kadar internet de çekmiyordu. Orada katılmam zaten imkansız olur ki o zaman zaten bu kadar online eğitimler de çok yaygın da değildi." (K3)

2.2. Sosyal Yaşam ile İlgili Bulgular

Katılımcılar pandeminin sosyal etkileri konusunda; sosyal yaşantı kaybı, evde kapalı kalmak ve iletişim sorunları gibi etkilere değinmiştir. Pandeminin sosyal hayata ve ilişkilere olan etkileri ile ilgili olarak katılımcıların birkaçının görüşüne aşağıda yer verilmiştir.

Pandemi nedeniyle iki öğrenci, sosyal ilişkilerinde kayıp ya da azalma yaşadığını ve planladığı sosyal aktiviteleri gerçekleştiremediğini belirtmiştir:

"Pandemide de arkadaşlarımla hep uzaktan, sosyal medya üzerinden görüştük. Çünkü sokağa çıkma yaşamamız vardı. Kötü bir şey olmadı ama görüşemedik, etkinlikler yapamadık, fiziksel bir etkileşime giremedik." (K11)

"Çok planımız vardı. Zaten dediğim gibi ilk geldiğim sene çok fazla kulüplere katılmıştım ve çok aktif kulüplerdi. Özellikle şeye çok üzül müştüm, oda arkadaşlarımla kampa gidecektik X ilçesine. Tarihine kadar belliydi, hatta ücretler alınmaya başlamıştı bile. Sonra o gideceğimiz tarih geldiğinde çok üzül müştüm şimdi biz kampa olabiliydik diye." (K10)

Bir öğrenci pandemi döneminde uzun süre evde kapalı kalmanın kendini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir:

"Aşırı olumsuz etkilendim tabii ki. Çünkü yani hem çok evde kalıyorum sürekli dışarı çıkmıyorum falan. Arkadaşlarımdan ayırırım, hani hep birlikteydik o zamanlar. Ve şimdi böyle birden ailemin yanına gelip eve kapanmak gerçekten çok kötü hissettiriyor ya. Dışarı çıkamıyorum. (...) Evdeyim sürekli sadece arkadaşlarımla görüntülü konuşuyoruz. İşte eskileri öyle konuşuyoruz. Önceden hani en azından dışarı çıkıyorum kafam bir şekilde dağılıyor falan ama şu an aynı yani dört duvar arasındayım sonuç olarak o yüzden hani dışarı çıkıp kafamı dağıtabileceğim bir yer yok. Hani sürekli aynı duyguları hissediyorum o yüzden kötü hissediyorum ya sonuç olarak." (K7)

Bir öğrenci ise pandeminin iletişim sorunlarına neden olduğunu ifade etmiştir:

"Sosyal hayattan uzak kalmak çok etkileyici oluyor. Çünkü yeri geliyor ailemiz dışında hiç kimse ile görüşemiyoruz anca arkadaşlarla mesajlaşma yoluyla iletişim kurabiliyoruz o açıdan da biraz iletişimsel problemler de yaşanıyor. Mesela derslere katılırken ya da mesela şu an staj yapıyorum heyecan seviyemin arttığını düşünüyorum. Konuşacağım esnada yani normalde hiç heyecanlanmayacağım kadar heyecanlandığımı bazen fark ediyorum. Çünkü insanlarla o kadar çok aslında iletişimden uzak kalıyoruz ki, telefonda bir ses olarak çoğunlukla birbirimizi görüyoruz. O yüz ifadelerini görememek..." (K6)

2.3. Psikolojik Etkiler ile İlgili Bulgular

Katılımcılar pandeminin psikolojik etkileri konusunda; gelecek kaygısı, ruhsal çökkünlük/karamsarlık, hayatın bir döneminin boşa gittiği hissi, yetersizlik hissi, yalnızlık hissi ve farkındalık kazanmak gibi etkilere değinmiştir. Pandeminin katılımcıların ruh durumlarına ve hislerine etkileri ile ilgili olarak katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir.

Bir öğrenci pandeminin işsizlik sorununu derinleştirdiğini ve bu nedenle mezun olduktan sonra iş bulup bulamayacağı ile ilgili endişe taşıdığını söylemiştir:

"Pandemi bende anksiyete oluşturmadı diyemem ama çok da fazla etkisi olmadı. Sonuçta bir sene sonra mezun oluyorum. E, bu pandemi sürecinde işsizlik oranı daha fazla arttı. İşten çıkarmalar fazlalaştı o yüzden bu açıdan endişeleniyorum. Acaba nasıl olacak, iş bulabilecek miyim? İstihdamı zaten görüyoruz. O yüzden biraz endişeliyim." (K4)

Bir öğrenci pandemiden önceki durumu ile pandemiden sonraki durumunu kıyaslamış ve karamsar hissettiğini belirtmiştir:

"Ben çok dışarı dönüktüm ve sosyaldim. Mutluydum. Şimdi bir o kadar mutsuz, karamsar bir de gelecek kaygısı o iş stresi falan da olunca gerçekten baya elzem bir durumum var şu anda açıkçası ya." (K7)

Bir öğrenci elinde olmayan sebeplerden dolayı hayatının bir bölümünün yok oluşunu şöyle ifade etmiştir:

“Üniversiteye hiç dönemeden mezun olacak olmak bazen hüzün bazen kızgınlık hissettiriyor. Benim en güzel zamanlarım çalınmış gibi hissediyorum bazen. Benim etkim dışında yani ben dâhil olamadan...” (K6)

Pandemi sürecinde, evde nasıl daha iyi bir yaşam sürülebileceği konusunda sosyal medyada birçok paylaşım yapılmıştır. Bir öğrenci bu paylaşımların kendisini yetersiz hissettirdiğini belirtmiştir:

“Bazen kendimi çok yetersiz hissettim. Çünkü sosyal medya o kadar şeydi ki yani... Herkes evinde saten gecelikler giyiyor, herkes evde çok süslü. E, ben kendime bakıyorum pijama giyiyorum (gülüyor). Yani hiç kimse mi pijama giymiyor? Herkes spor yapıyor, yoga yapıyor, ekmek yapıyor. Ben durup dedim ki, hiçbir şey yapmamam problem mi acaba şu anda benim hani bir şeyler yapmak zorundayım gibi hissettim.” (K1)

Bir öğrenci pandemi sürecinde kendisini yalnız hissettiğini ifade etmiştir:

“Kendimi aslında yalnız hissediyorum özellikle bu dönemde. Özellikle hatta 1-2 aydır böyle. Yalnız hissediyorum ya” (ağlıyor). (K7)

Pandeminin yukarıdaki olumsuz psikolojik etkilerinin yanı sıra bir öğrenci bu süreçte farkındalık kazandığını söylemiştir:

“Pandemiden önce birinci sınıftaydım ben ve birinci dönemi yüz yüze geçirmiştik. İkinci dönemde pandemi oldu ve kendimi sosyal anlamda çok yeterli görmediğimi anladım. Böyle yapamadığım şeylerin bir pişmanlığı oldu. Şuan onları yapıyorum yani bir şeyleri ertelememeye başladım. En önemli değişiklik bu oldu çünkü her an her şey olabilir diyerek, hani sonra yaparım dediğim şeyleri ertelememeye başladım.” (K11)

2.4. Yeniden Aile Yanında Yaşama ile İlgili Bulgular

Katılımcılar yeniden aile ile yaşamanın etkileri konusunda alenin sosyal ve ekonomik desteği, sağlıklı beslenmek gibi olumlu etkilere; özgürlüğün kısıtlanması, uyum sağlama zorluğu, uygun çalışma ortamı bulamamak ve aileye hastalık bulaştırma endişesi gibi olumsuz etkilere değinmiştir.

Pandemi sürecinde öğrenciler için yurt veya ev kirası ödememek, kendi bütçelerinden alışveriş yapmamak maddi bir kazanım; zor durumlarda ailelerinin yanında olduklarını bilmek ise sosyal bir kazanım olmuştur. Bu durumu öğrenciler şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Maddi olarak çok büyük bir avantaj. Çünkü market alışverişine kadar her şeyi babam yapıp getiriyor eve. Bu inanılmaz büyük bir avantaj çünkü ben son 6 ayda çok zorlandım X ilçesinde. İşim yok gücüm yok, para sadece ailemden gelenler ve zorlanıyorum ister istemez.” (K1)

“Şöyle, yurttta olduğunuzda her işimizi kendimiz halletmek zorundayız. En basiti markete gidip su alınacaksa o an bizim yapmamız gerekiyor. Ya da hasta olduğumuzda hastaneye tek başına gitmemiz gerekiyor. Bir evrak lazım olduğunda, kargoya verilmesi gereken bir şey olduğunda hep tek başımızayız. Arkadaşlarımız var tabii ama bir destek olarak aile gibi olmuyor hiçbir zaman. Ama ailede o var hani şunu da alır mısın, şunu sen yapar mısın dediğimizde birbirimize iş paylaşımı yapabiliyoruz.” (K6)

“Kendimi hep güvende hissediyorum en azından yani. Dün akşam hastalandım mesela, evet korktum ama hiç panik olmadım çünkü biliyorum yani annem babam burada, bana bakacaklar bir şekilde. Beni kurtarırlar yani.” (K1)

Bir öğrenci ailesinin yanına dönünce sağlıklı beslenmeye başladığını ifade etmiştir:

“Avantajı sağlıklı beslenmeye başlamam olabilir. Beni daha sağlıklı beslenmeye, daha düzenli yaşamaya itti.” (K12)

Öğrenciler aileleri yanına döndüklerinden itibaren kurallara uyma zorunlulukları olduğunu, aileleri tarafından bireysel alanlarına müdahale edildiğini, baskı altında hissetmeye başladıklarını, dolayısıyla özgürlüklerinin kısıtlandığını söylemişlerdir. Buna yönelik öğrenciler yaşadıkları durumu şu şekilde özetlemiştir:

"İstediğim bir yere gideceğim zaman söylüyorum hani buraya gideceğim ya da ben buraya gidebilir miyim? Yani bir izin alma şeyi var. Ama eve gelmeden önce şöyle söyleyeyim, yurttayken, zaten gidebiliyordum. Yani kimseden izin almak gibi bir durumum yoktu. Yine arıyordum ama yine de bir karışma durumu olmuyordu, zaten oradayım işi vardır diye görülüyordu. İzin almada biraz sıkıntı oluyor evet. Yani her zaman dışarı mı çıkılır, virüs zamanı falan. Evde böyle oluyor." (K4)

"Akşam yemeği saati, sabah kahvaltı çok sorun olmuyor genelde çalışan ya da dersi olan kendi istediği saatte de yiyor ama akşam yemeğini genelde uydurmak zorundayız hani aynı saatlerde yiyoruz genelde. O an acıkmasan da yemen lazım ya da canın istediği kadar yemelisin. Gece yatma saati yine... 12.00-12.30 gibi yatman uyuman lazım gibi. Yani dışarı çıkacaksan akşam saati yemek vaktine kadar ayarlamaya çalışıyorum." (K6)

"Müdahale çok vardı. Bir şey yapıyorsunuz hani müdahale ediliyor. "Öyle yapma, şöyle yapma!" Sürekli göz önünde olmak çok olumsuz bir faktördü. Mesela bir tane derse girmiyorum diyelim, dersi sonra online dinliyorum, ailemin nasıl çalışma tekniğim olduğundan haberleri olmadığı için mesela müdahale ediyorlar. 'Niye girmedi, niye boş duruyorsun?' falan diye." (K13)

Öğrenciler üniversite için gittiği şehirden dönüp, pandemi nedeniyle tekrar ailesinin yanında yaşamaya, ailesinin tavırlarına ve ev düzenine uyum sağlayamadığını belirtmiştir:

"Genelde eve ilk valizle döndüğüm zaman valizi yerleştiremiyorum. Orada (yurtta) çok kendime ait alan olarak alıştığım için, kendi kararlarımı verebileceği için evde bunda zorlandım. Şöyle, onların (ailemin) söylediği davranışlar bana çok ters gelmeye başladı, doğru bir şey söyleseler bile. İşte örneğin odanda şunu şuradan şuraya koy gibi bir şey söyleseler bile o böyle bana dokunur oldu. Mesela örneğin kıyafetlerimi katlayıp onları yerleştirse bile bu benim düzenime uygun değil ya da ben alıp tekrar yerleştiriyorum." (K3)

"Gitmeden önce şöyle bir Tweet görmüştüm: Ailenin evinden bir defa çıktığında, orası bir daha asla senin evin olmaz gibi. Gerçekten öyleymiş. Bir kere geldim buraya (yurttan bahsediyor), burası 4 kişi aynı odadayız, evde de çok odam yoktu ama yine de kendimi gitmem gerekiyormuş gibi hissettim. Gideceksin, idare et diye dayandım yani." (K10)

Bir öğrenci çevrimiçi eğitimin çalışma düzenini bozduğunu ve aile evinde uygun bir çalışma ortamının olmadığını belirtmiştir:

"Çalışma düzenim çok değişti her şeyden önce. Normalde not üzerinde çalışırdık ama artık her şey elektronik ortamda ve ben çok sevmiyorum. Teknoloji ile çok haşır neşir bir insan değilim. Çalışma ortamı olarak olumsuz etkilendim. Onun dışında çalışma düzeni olarak da aynı şekilde. Yurtta kalırken kendi masamız vs. vardı. Aile evinde ablamlarla aynı odayı paylaşıyorum ve bir masa var. O nedenle çalışma ortamı açısından etkilendim." (K14)

Bir öğrenci akrabalarını ziyaret ederken onlara virüs bulaştırma endişesi yaşadığını şu şekilde ifade etmiştir:

"Dedem ile ninemin yanına gittiğimde onlara hastalık götürür müyüm diye korktum. Sadece teyzem ile ben markete gidiyordum. Hasta olduk mu olmadık mı? İlk dönem tabii bir belirsizlik... Dedem ve nenemi hasta eder miyim şeyi vardı." (K9)

3. TARTIŞMA

COVID-19 pandemisi nedeniyle üniversitelerin uzaktan eğitime geçmesine bağlı olarak, üniversite eğitimleri sürecinde yeniden aileleri ile yaşamaya başlayan lisans öğrencilerinin pandemi koşulları ve yeniden aile ile yaşama durumu ile ilgili deneyimlerini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada toplamda 14 lisans öğrencisi ile görüşülmüş ve katılımcılardan toplanan veriler ile çeşitli temalara ulaşılmıştır.

İlk tema pandeminin eğitim ile ilgili etkileridir. Katılımcılar bu tema altında çevrimiçi eğitimin zorluğu, derslerden uzaklaşmak, derslerde daha aktif olmak, çevrimiçi kurs/eğitim olanaklarının artması gibi unsurlara değinmiştir. Japoncada "kiki" kelimesi hem kriz hem de fırsat anlamına gelmektedir. Aslında her krizin içinden bir fırsat bulmak ve krizi lehe çevirmek mümkün olabilmektedir. Bulgularda da görüldüğü üzere pandemi bazı katılımcılar üzerinde hem kriz hem de fırsat etkisi yaratmıştır. Nitekim, bazı öğrencilerin uzaktan eğitimin görüntü olmaksızın derse katılabilme, fiziksel olarak mekân değiştirmek zorunda kalmadan çeşitli eğitim ve dersleri uzaktan dinleyebilme avantajına sığınarak süreci kendi lehlerine yönettiğini;

uzaktan eğitimin avantaj olarak görülen bu yanlarının ise bazı öğrencilerin derse odaklanmasını zorlaştırdığını, özellikle teknolojik araçlara ve internete erişim olanakları kısıtlı olan öğrencilerin derslere katılmakta zorluk yaşadığını göstermektedir. Pandeminin başından beri ülkemizde ve dünyanın çeşitli ülkelerinde üniversiteler normalden çok uzun bir süredir uzaktan eğitimi sürdürmektedir. Böylesine uzun süreli bir kapanma sürecinin ve uzaktan eğitimin belirsizlik duygusunu tetiklemesi ve üniversite öğrencileri arasında kalıcı zihinsel sağlık sorunlarına yol açması muhtemeldir (Islam vd., 2020). Bunun yanı sıra çevrimiçi (uzaktan) eğitimin öğrencilerin başarısını doğrudan etkileyebilecek internete erişimin olmaması ya kısıtlı internet erişimi olması, öğretim elemanı ile yüz yüze iletişim eksikliğinden öğrenmenin güçleşmesi gibi zorlukları bulunmakla birlikte çevrimiçi eğitimi yüz yüze eğitime göre daha motive edici bulan öğrenciler de vardır (Adnan ve Anwar, 2020: 47-50). Selçuk vd., (2021) pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan öğrencilerin, çevrimiçi eğitim için gerekli olan tablet ve bilgisayarlara ulaşmada sorun yaşama, internette fazla vakit geçirme, teorik ve uygulamalı derslerin işlenişinin zorlaşması gibi sorunlar yaşadığını ve yüz yüze eğitime geçmek istediklerini belirtmiştir. Karadağ ve Yücel (2020) üniversite öğrencilerinin memnuniyet düzeyleri ile ilgili yaptığı çalışmada; öğrencilerin yalnızca yüzde 63'ünün evinde internet bağlantısı olduğunu, öğrencilerin üçte birinin bilgisayar veya tableti olmadığını, dörtte birinin ise internetlerinin veya bilgisayar/tablet vb. olmadığını için eğitimlerini sürdüremediğini ortaya koymuştur. Serçemeli ve Kurnaz (2020), üniversite öğrencilerinin pandemi sürecinde çevrimiçi derslere genellikle akıllı telefonları aracılığıyla bağlandığını bunun da ders takibini zorlaştırdığını belirtmiştir. Bahsi geçen araştırmalar, bu araştırmadaki bulgularla benzerlik göstermekte olup öğrencilerin çevrimiçi eğitime çoğunlukla teknik sorunlar sebebiyle hazır olmadığını ve uyum sağlayamadığını ortaya koymaktadır. Tuncay (2021), uzaktan eğitimde niteliğin artırılması için öğretim elemanının öğrencilerin farklı öğrenme tarzları konusunda bilgi sahibi olması, öğretim giderlerinin düşük tutulması, beceri ve değer kazandırma amaçlı derslerin eş zamanlı ve yüz yüze yapılması, eğitimin verildiği sistemin basitleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Atasoy vd., (2020), üniversite öğrencilerinin çevrimiçi ders memnuniyeti ile öğretim elemanının yenilikçi ders anlatımı arasında güçlü bir korelasyon bulmuş, çevrimiçi öğrenme süreçlerinde öğrenci memnuniyetinin artmasının sağlanması amacıyla öğretim elemanlarının niteliklerinin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Çevrimiçi eğitim konusunda tek sorun öğrenci cephesinde değildir. Saruç ve Aslantürk (2021) sosyal hizmet akademisyenlerinin uzaktan eğitim sürecine yönelik değerlendirmelerini ele aldıkları araştırmalarında; akademisyenlerin uzaktan eğitim konusunda bilgi ve tecrübe sahibi olmama, sistem altyapısı ile ilgili konularda ve ölçme ve değerlendirmede yaşanan zorluklar, uygulamalı dersleri yürütmede yaşanan güçlükler gibi sorunlar yaşadığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla akademisyenlerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadığı zorlukların derslerin doğrudan yararlanıcısı olan öğrencilerin eğitim süreçlerine de etki ettiğini söylemek mümkün olacaktır. Bu bağlamda, bu araştırmada da ortaya konulduğu üzere öğretim elemanlarının dersi işleyişi, dersi işleyebilecek teknik donanıma sahip olup olmama durumu öğrencinin derse olan ilgisi üzerinde etkili olmaktadır.

İkinci tema pandeminin sosyal hayata olan etkisi ile ilgilidir. Bu temada pandemi nedeniyle sosyal yaşantı kaybına, evde kapalı kalma durumuna ve iletişim sorunlarına değinilmiştir. COVID-19 pandemisini tüm insanları etkileyen küresel bir kriz olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Krizin doğası gereği pandemi de beklenmedik bir zamanda ve öngörülmedik bir şekilde ortaya çıkmış, büyük bir belirsizliğe ve yaşam planlarının ertelenmesine yol açmıştır. Dolayısıyla bu dönemde birçok insan krizle mücadele savaşı vermek zorunda kalmıştır. İnsanların temel özgürlüklerinin sağlık nedeni ile kısıtlanması da bir kriz olmakla birlikte, bu krizin katılımcıların sosyal yaşantılarının üzerinde olumsuz bir etki bırakmış olması beklenen bir bulgudur. Son vd., (2020) pandeminin üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerini inceledikleri araştırmada sosyal mesafe kurallarının, üniversite öğrencilerinin başarısında önemli bir yeri olan sosyal ilişkileri zayıflattığını, öğrencilerin uzun süre kapalı alanlarda kalmak zorunda kaldığını, öğrenciler arasında sosyal izolasyonun arttığını bulmuştur. Çetin ve Anuk (2020), pandemi nedeniyle çevrimiçi dersler alan üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin yaklaşık yüzde 61'inin en çok sosyalleşmeye ihtiyaç duyduğunu ortaya koymuştur.

Bazı çalışmalar uzaktan eğitimin öğrenciler ile öğretim elemanları arasındaki iletişimi zayıflattığını ve çeşitli iletişim sorunlarına yol açtığını ortaya koymuştur (Ozer ve Ustun, 2020; Yolcu, 2020; Akbal ve Akbal, 2020; Baticulon vd., 2021). Bu bulgular araştırmamızın bulguları ile benzerlik göstermekte olup, pandemi nedeniyle üniversite ortamından ve arkadaşlarından uzak kalmanın üniversite öğrencilerini sosyal açıdan olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır.

Üçüncü tema pandeminin katılımcılar üzerindeki psikolojik etkilerini ele almaktadır. Bu tema altında gelecek kaygısı, ruhsal çökkünlük/karamsarlık, hayatın bir döneminin boşa gittiği hissi, yetersizlik hissi, yalnızlık hissi ve farkındalık kazanmak gibi alt temalara yer verilmiştir. Pandeminin getirdiği belirsizlik nedeniyle olumsuz duygular yaşayan katılımcıların yanı sıra pandemiye bir fırsat olarak görüp çeşitli konularda kendini geliştiren katılımcılar da olmuştur. Bu durum insanların sorunlarla nasıl baş ettiğini, olaya ilişkin bakış açılarını nasıl düzenlediklerini de göstermektedir. Asıcı ve Günlü (2021) pandemi kısıtlamaları sebebiyle üniversite öğrencilerinin olumsuz duygu durumlarının arttığını, sosyal yaşamlarının kısıtlandığını ve aile içi çatışmalar yaşadıklarını ortaya koymuştur. Mechili vd. (2021) tarafından üniversite öğrencilerinin ve ailelerinin ruh sağlığının pandemi sürecinden nasıl etkilendiğini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, pandeminin hem öğrencilerin hem de ebeveynlerinin depresyon düzeyini artırdığı bulunmuştur. Sundarasan vd. (2021) ise pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin temel stres kaynaklarının ekonomik kısıtlılık, uzaktan (çevrimiçi) öğretim ve hem eğitimleri hem de kariyerleri ile ilgili olarak geleceğe ilişkin belirsizlik kaygısı olduğunu ortaya koymuştur. Çinli üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada ise; araştırmaya katılan öğrencilerin dörtte birinin pandemi nedeniyle anksiyete (kaygı) yaşadığı, anksiyeteye karşı kentsel alanda yaşamının, ailenin gelirinin sabit olmasının ve aile ile yaşamının koruyucu olduğu, virüse yakalanmış bir tanıdığa sahip olmanın ise anksiyeteyi artırdığı bulunmuştur (Cao vd., 2020). Yehudai vd., (2020) pandeminin ve çevrimiçi eğitimlerin öğrencilerin kendilerini kaygılı ve yetersiz hissetmelerine neden olduğunu belirtmiştir. Portekiz'de yapılan bir çalışma, pandemi ve pandemiye bağlı kapanma sürecinde üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını evlerinde spor yaparak, film izleyerek, müzik dinleyerek ve ev işleri yaparak geçirdiğini ve sürece uyum saptamaya çalıştığını ortaya koymuştur (Mocetao vd., 2021). Sivevska ve Popeska (2021) Makedon üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, pandemi sürecinde öğrencilerin hobilerine ve boş zaman etkinliklerine daha fazla zaman bulma fırsatına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Duman (2020) üniversite öğrencilerinin COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük konulu araştırmasında; öğrencilerin koronavirüsten orta düzeyde korktuklarını ve orta düzeyde belirsizliğe karşı tahammülsüz olduklarını, koronavirüs nedeniyle yakınları arasında bir kayıp yaşamış olan öğrencilerin korku düzeylerinin, kayıp yaşamayan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğunu, COVID-19 korkusu ile belirsizliğe tahammülsüzlük arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu bulmuştur. Bulgularımızı destekleyen bu verilerden hareketle, koronavirüse ilişkin korkunun arttıkça, geleceğin ve pandeminin gidişatının belirsizliğine ilişkin tahammülün azaldığını söylemek mümkündür.

Dördüncü tema yeniden aile ile yaşamının etkileri ile ilgilidir. Katılımcılar yeniden aile ile yaşamının etkileri konusunda ailenin sosyal ve ekonomik desteği, sağlıklı beslenmek gibi olumlu etkilere; özgürlüğün kısıtlanması, uyum sağlama zorluğu, uygun çalışma ortamı bulamamak ve aileye hastalık bulaştırma endişesi gibi olumsuz etkilere değinmiştir. Öğrenciler genç oldukları için pandeminin başında virüsün belirti göstermeyen taşıyıcıları olarak görülmüştür. Bu durum onların ailelerine hastalık bulaştırma endişesi hissetmesine ve virüs taşıma endişesi yaşamalarına sebep olmuştur. Henüz eğitimde olan ve çalışmayan katılımcılar için yeniden aile yanında yaşamak ekonomik bir güvence sağlamıştır. Bunun yanı sıra katılımcılar her ne kadar birer yetişkin olsalar da, her insan gibi ailenin verdiği sosyal desteğe ve güven hissine ihtiyaç duymakta, aileleri ile vakit geçirmekten keyif almaktadır. Cao vd. (2020) ve Sundarasan vd. (2020) pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin aileleri ile yaşamalarının ve ailelerinin sabit bir gelire sahip olmasının öğrencilerin kaygı düzeylerini azalttığını ortaya koymuştur. Olumlu aile ortamının depresyon ve kaygı açısından savunmasız olan gençlerin ruh sağlığına fayda sağladığı bilinmektedir (van Harmelen vd., 2016). Bunun yanı sıra Li vd. (2021) aile desteğinin üniversite öğrencilerin pandemiye uyumunu

kolaylaştırdığını bulmuş ve ruh sağlığı uzmanlarının üniversite öğrencilerini hedef alan müdahaleler geliştirirken aile değişkenlerini dikkate alması gerektiğini vurgulamıştır. Öz-Ceviz vd., (2020) üniversite öğrencileri ile yaptıkları araştırmada pandeminin öğrencilere aileleri ile zaman geçirme konusunda olumlu katkıda bulunduğunu, aile ile birlikte yaşamının öğrencilerin güven duygusunu artırdığını, ailenin desteğine duyulan güvenin arttığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde bu araştırmada da, aile yanında yaşıyor olmanın katılımcılara güven aşıladığı bulunmuştur. Eğitim sürecinin uzaması, yetişkin yaşamına geçişin giderek daha da zorlaşması aileler içinde kuşak çatışmalarını ve rol karmaşalarını da beraberinde getirebilmektedir. Üniversite çağındaki bireylerin özgür olmak, kendi kurallarını ve yaşam stilini oluşturmak istemesi ebeveynleri ile aralarında sorun oluşturabilmektedir. Son vd. (2020) ve Yehudai vd. (2020)'nin araştırmaları; pandemi sürecinde aileleri ile yaşayan üniversite öğrencilerinin mahremiyetin ihlali, odaklanma sorunları, rahatsız edilme, virüs nedeniyle aile üyeleri için kaygılanma, sorumlulukların artması, uygun çalışma ortamı bulamamak gibi sorunları deneyimlediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, araştırmadan elde edilen sonuçlar ile büyük bir benzerlik göstermektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan edinilen bulgular doğrultusunda pandemi nedeniyle üniversite öğrencilerinin hem sosyal, hem psikolojik açıdan hem de çevrimiçi eğitim olanakları açısından olumsuz etkilendiği bulunmuştur. Öğrenciler çevrimiçi eğitim sürecinde zorlandıklarını ve bunun derslerden uzaklaşmalarına neden olduğunu, bu olumsuzlukların yanı sıra birçok çevrimiçi eğitim olanaklarından da faydalandıklarını belirtmişlerdir. Kapanma sürecinde öğrencilerin çok fazla evde kalması, sosyal yaşantılarının azalması, ailesi ve arkadaşları ile çeşitli iletişim sorunları yaşaması öğrencileri sosyal açıdan olumsuz etkilenmiştir. Pandemi getirdiği belirsizlikler nedeniyle öğrencilerde gelecek kaygısı, karamsarlık, yalnızlık ve yetersizlik hissi oluşturmuş; öğrenciler aniden gelen bu kriz nedeniyle hayatlarının bir bölümünün boşa gittiği hissini yaşamışlardır. Yeniden aile ile yaşama sürecinin ise çeşitli avantaj ve dezavantajları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler aile yanında yaşamının kendilerine sosyal ve ekonomik bir destek sağladığını, aile evinde daha sağlıklı beslendiklerini ifade etmişlerdir. Aileye hastalık bulaştırma endişesi taşımak, özgürlüklerin kısıtlanması, uyum ve aidiyet sorunu yaşamak ve evde uygun ders çalışma ortamı bulamamak ise aile yanında yaşamının dezavantajları olarak sunulmuştur.

Katılımcıların bir kısmı aile yanına döndüklerinde çalışma düzenlerinin, öğrencilik hayatına uygun olmayan koşullar ve yetersizlikler nedeniyle olumsuz etkilendiğini belirtmiştir. Düşük ekonomik koşullara sahip öğrencilere özellikle teknolojik gereçler devlet tarafından sağlanmalıdır. Bu araştırmanın veri toplama safhasında bazı öğrencilerin mutsuz bir aile ortamında, evde istemediği bazı insanlarla yaşamak zorunda kaldığı gözlemlenmiştir. Bu süreçte benzer sorunları yaşayan bireyler arasındaki sosyal desteğin güçlendirilmesi ve öğrencilere süreci nasıl idare edebilecekleri ile ilgili eğitim görmekte olduğu üniversitelerin psikolojik danışma merkezleri tarafından çevrimiçi eğitimler verilmesi yararlı olabilecektir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencileri ailelerinin özgürlüklerine müdahale ettiğini, kendilerine baskı yaptığını, kişisel alanlarına müdahale ettiğini, özgürce karar alamadıklarını ve bu durumdan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Türk toplum yapısından ve öğrencilerin yaşlarından kaynaklı olarak aileler çocuklarını kendilerinden ayrı bir birey olarak kabul edememektedir. Ailelerin de üniversite öğrencisi çocuklarına bu süreçte nasıl yaklaşmaları gerektiği, pandemi sürecinin zorlukları ile nasıl mücadele edebilecekleri konusunda eğitim ve destek almaya ihtiyaçları olduğu açıktır. Aileler bu eğitim ve desteği aile terapileri ile alabileceği gibi, bunun için maddi durumu olmayan aileler sosyal hizmet merkezlerinden danışmanlık hizmeti alabilir. İyi ve yeterli beslenme insan sağlığı açısından son derece önemlidir. Katılımcıların bir kısmı aile yanına döndüklerinde sağlıklı beslenebildiklerini, yurt ortamında genellikle yemekleri sevmediklerini ve çokça paketli gıda tüketmek zorunda kaldıklarını ve bunun sonucunda sağlıklarının bozulduğunu söylemiştir. Öğrencilerin beden sağlığının korunması amacıyla sağlıklı gıdalara erişim imkânı yaygınlaştırılmalıdır.

5. ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma Kocaeli Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 25.02.2021 tarih ve 2021/02 numaralı toplantısında alınan 4 sıra sayılı kararı ile bilimsel araştırma ve yayın etiği açısından uygulanabilir kabul edilmiştir.

6. ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

7. TEŞEKKÜR

Araştırmamın raporlama sürecine sunduğu destekten dolayı değerli hocam Öğr. Gör. Dr. Elvan ATAMTÜRK'e emeği ve katkısı için teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Adnan, M.ve Anwar, K. (2020). Online Learning amid the COVID-19 Pandemic: Students' Perspectives. *Online Submission*, 2 (1), 45-51.
- Akbal, H. ve Akbal, H. İ. (2020). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Uzaktan Eğitim İle İlgili Yaşanan Sorunların Öğrenci Bakış Açısına Göre AHP Yöntemi İle İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11 (22), 533-546.
- Aristovnik, A., Keržič, D., Ravšelj, D., Tomaževič, N., ve Umek, L. (2020). Impacts of the COVID-19 pandemic on life of higher education students: A global perspective. *Sustainability*, 12(20), 8438.
- Asıcı, E. & Günlü, A. (2021). Üniversite Öğrencilerinin Gözünden COVID-19 Salgını: Nitel Bir Araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, Salgın ve Gençlik , 1-25 .
- Atasoy, R., Özden, C. ve Kara, D. N. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde yapılan E-ders uygulamalarının etkililiğinin öğrencilerin perspektifinden değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 15(6), 95-122.
- Auerbach, R. P., Mortier, P., Bruffaerts, R., Alonso, J., Benjet, C., Cuijpers, P., Demyttenaere, K., Ebert, D. D., Green, J. G., Hasking, P., Murray, E., Nock, M. K., Pinder-Amaker, S., Sampson, N. A., Stein, D. J., Vilagut, G., Zaslavsky, A. M., Kessler, R. C., ve WHO WMH-ICS Collaborators. (2018). WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and distribution of mental disorders. *Journal of Abnormal Psychology*, 127(7), 623–638.
- Baticulon, R. E., Sy, J. J., Alberto, N. R. I., Baron, M. B. C., Mabulay, R. E. C., Rizada, L. G. T., ... ve Reyes, J. C. B. (2021). Barriers to online learning in the time of COVID-19 : A national survey of medical students in the Philippines. *Medical science educator*, 31(2), 615-626.
- Beiter, R., Nash, R., McCrady, M., Rhoades, D., Linscomb, M., Clarahan, M., ve Sammut, S. (2015). The prevalence and correlates of depression, anxiety, and stress in a sample of college students. *Journal of Affective Disorders*, 173, 90–96.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü [UNESCO] (2020). Education: From disruption to recovery. Erişim tarihi 7 Ağustos 2021, Erişim adresi <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>.
- Bozkurt, A.ve Sharma, R. C. (2020). Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic. *Asian Journal of Distance Education*, 15(1), i-vi.
- Bugis, B. A. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on internship activities at health organizations in Saudi Arabia. *Hospital Topics*, 99(1), 22-28.
- Cao, W., Fang, Z., Hou, G., Han, M., Xu, X., Dong, J.ve Zheng, J. (2020). The psychological impact of the COVID-19 epidemic on college students in China. *Psychiatry research*, 287, 112934.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. M. Bütün and SB Demir, Çev.(Eds.). İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Çetin, C. ve Anuk, Ö. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık: Bir kamu üniversitesi öğrencileri örneklemini. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 170-189.

- Denzin, N. K., ve Lincoln, Y. S. (Eds.). (2011). *The Sage handbook of qualitative research*. sage.
- Duman, N. (2020). Üniversite öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve belirsizliğe tahammülsüzlük. *The Journal of Social Science*, 4(8), 426-437.
- Gürer, M. D., Tekinarslan, E.ve Yavuzalp, N. (2016). Çevrimiçi Ders Veren Öğretim Elemanlarının Uzaktan Eğitim Hakkındaki Görüşleri. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 7(1), 47-78.
- Karadağ, E. ve Yücel, C. (2020). Yeni tip Koronavirüs pandemisi döneminde üniversitelerde uzaktan eğitim: Lisans öğrencileri kapsamında bir değerlendirme çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 181–192.
- Krysik, J. L., ve Finn, J. (2015). *Etkili uygulama için sosyal hizmet araştırması*. Çev. Ed. E. Erbay). Ankara: Nika Yayınevi.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. Bağlam Yayınları.
- Li, Y.; Zhao, J.; Ma, Z.; McReynolds, L.S.; Lin, D.; Chen, Z.; Wang, T.; Wang, D.; Zhang, Y.; Zhang, J.; et al. (2021). Mental Health among College Students during the COVID-19 Pandemic in China: A 2-Wave Longitudinal Survey. *J. Affect. Disord*, 281, 597–604.
- Mechili, E. A., Saliqaj, A., Kamberi, F., Girvalaki, C., Peto, E., Patelarou, A. E., Bucaj, J. ve Patelarou, E. (2021). Is the mental health of young students and their family members affected during the quarantine period? Evidence from the COVID-19 pandemic in Albania. *Journal of psychiatric and mental health nursing*, 28(3), 317-325.
- Mocetao, C. C., Conde, R.ve Nadais, C. (2021, May). *Leisure Practices of Portuguese University Students in Confinement Caused by the COVID-19 Pandemic*. In International Conference on Tourism Research (150-157). Academic Conferences International Limited.
- Islam, M. A., Barna, S. D., Raihan, H., Khan, M. N. A.ve Hossain, M. T. (2020). Depression and anxiety among university students during the COVID-19 pandemic in Bangladesh: A web-based cross-sectional survey. *PloS one*, 15(8), e0238162.
- Kırcova, İ. ve Köse, Ş. G. (2017). Televizyon Dizileri Ve Filmlerde Ürün Yerleştirmeye Yönelik Genç Tüketicilerin Tutumlarına İlişkin Bir Nitel Araştırma. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 10(19) , 51-78.
- Ozer, B.ve Ustun, E. (2020). Evaluation of Students' Views on the COVID-19 Distance Education Process in Music Departments of Fine Arts Faculties. *Asian Journal of Education and Training*, 6(3), 556-568.
- Ozili, P.K. ve Arun, T. (2020). Spillover of COVID-19 : impact on the Global Economy. Available at SSRN 3562570.
- Öz-Ceviz, N., Tektaş N., Basmacı G. ve Tektaş, M. (2020). Covid 19 pandemi sürecinde üniversite öğrencilerinin kaygı düzeylerini etkileyen değişkenlerin analizi. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 312-329.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. SAGE Publications, inc.
- Polat, G. (2012). *Madde bağımlısı ergenlerin tedavi sonrası toplumla yeniden bütünleşme deneyimleri ve sosyal sermaye yaklaşımı temelinde sosyal hizmet müdahalesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Saruç, S. ve Aslantürk, H. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde Türkiye’de sosyal hizmet eğitiminin sosyal hizmet akademisyenleri perspektifinden değerlendirilmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 421-438.
- Selçuk, O., Gencer, T. E.ve Karataş, Z. (2021). Sosyal Hizmet Bölümü Öğrencilerinin COVID-19 Salgını Ve Uzaktan Eğitim Sürecine İlişkin Tutumları İle Psikolojik Sağlamlıklarının İncelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 967-994.
- Serçemeli, M. ve Kurnaz, E. (2020). COVID-19 Pandemi Döneminde Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Ve Uzaktan Muhasebe Eğitimine Yönelik Bakış Açılıarı Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- Singh, J.ve Singh, J. (2020). COVID-19 and its impact on society. *Electronic Research Journal of Social Sciences and Humanities*, 2.

- Sivevska, D.ve Popeska, B. (2020). Opinions of students for their sport activity during COVID-19 pandemic—case of students from teaching faculty in Stip. *Pedagogy*, 92(7s), 220-231.
- Son, C., Hegde, S., Smith, A., Wang, X.ve Sasangohar, F. (2020). Effects of COVID-19 on college students' mental health in the United States: Interview survey study. *Journal of medical internet research*, 22(9), e21279.
- Sundarasan, S., Chinna, K., Kamaludin, K., Nurunnabi, M., Baloch, G. M., Khoshaim, H. B., Hossain, S.F.A. ve Sukayt, A. (2020). Psychological impact of COVID-19 and lockdown among university students in Malaysia: implications and policy recommendations. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(17), 6206.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul University Journal of Sociology*, 3(13), 101-116.
- Tuncay, T. (2020). Çevrimiçi Sosyal Hizmet Eğitimi: Fırsatlar ve Engeller. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 18-25.
- van Harmelen, A. L., Gibson, J. L., St Clair, M. C., Owens, M., Brodbeck, J., Dunn, V., ... ve Goodyer, I. M. (2016). Friendships and family support reduce subsequent depressive symptoms in at-risk adolescents. *PLoS one*, 11(5), e0153715.
- WHO (2022). WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. Erişim tarihi 5 Şubat 2022, Erişim adresi <https://covid19.who.int/>.
- Yehudai, M., Bender, S., Gritsenko, V., Konstantinov, V., Reznik, A., ve Isralowitz, R. (2020). COVID-19 fear, mental health, and substance misuse conditions among university social work students in Israel and Russia. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 1-8.
- Yolcu,H.H. (2020). Koronavirüs (COVID-19) pandemi sürecinde sınıf öğretmeni adaylarının uzaktan eğitim deneyimleri. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*,6(4), 237-250.
- Yükseköğretim Kurulu. (2020). Küresel Salgında Yeni Normalleşme Süreci. Erişim tarihi 29 Kasım 2021, Erişim adresi <https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/2020/kuresel-salginda-yeni-normallesme-sureci-2020.pdf>